

Oostkamp

Water en paarden

20 maart 2010

Een merel float met volle overtuiging toen ik zeer vroeg in de morgen buitenkwam. „Een uitslover“, dacht ik nog, maar dit jaar begon de lente wel degelijk op 20 maart! Die vogel had schijnbaar ook de schrifturen gelezen die ik via de wonderlijke wegen van de moderne communicatietechniek ontvangen had. Op het moment dat de lente terug is, zijn de dag en de nacht net even lang. De lente-evening, juist, ja. Bij die merel zal wel het instinct gaan kriebelen zijn, die heeft geen internet nodig om te weten wanneer het moment gekomen is om alweer op zoek te gaan naar een partner. Onderweg op de wandeling bleek dat sommige van onze gevleugelde vrienden zelfs niet zo lang gewacht hadden om voor nageslacht te zorgen: er lag een vogeljong uit het nest gevallen langs de weg. Nog zonder veertjes maar met wat mijn moeder „duiveltjeshaar“ placht te noemen. Voor dat vogelkind wordt het dus nooit meer lente. Er waren hier en daar ook padden te zien die bij de trek brutaal met het moderne leven waren geconfronteerd: ze lagen platgereden op het asfalt. Soms maar een paar meter verwijderd van de sloot of plas waar hun instinct hen had heen gedreven. En bij een van de talrijke plassen onderweg zat een bruingeel kikkertje mij met bolle blinkoogjes aan te kijken, midden op het smalle pad. Hij zag eruit alsof hij nog maar in de prille puberteit was en dan doe je al eens iets onverantwoord. Ondanks dat honden niet toegelaten waren in dat domein, zag ik toch enkele wandelaars met deze aangeliijnde snuffelaars. Ik vrees dat, wanneer de jonheer De Puit zich niet tijdig uit de zwemvliezen heeft gemaakt, hij wel eens de volgende dag niet meer zal kunnen aanschouwen hebben. En onderweg, even voordat ik de bewoonde wereld weer betrad, hoorde ik het schelle, scherpe “tit, tit, tit” van het winterkoninkje. Ondanks zijn naam kon die blijkbaar ook al de

lente appreciëren. Het beestje zat helemaal aan het uiteinde van een tak brutaal naar mij te kijken. Lang genoeg zelfs opdat ik er een foto kon van maken.

Wezen al deze tekenen duidelijk in dezelfde richting, het weer was niet van die aard om het astronomische gegeven enige kracht bij te zetten: het miezerde. Een fijne druilregen die lange tijd aanhield. Tot vlak voor mijn einddoel. Toen werd het ernstig en stuiterden de druppels over de auto baan.

Maar de temperatuur was dan weer wel lenteachtig. Volgens een paar thermometers onderweg tussen de 11 en de 13 graden. Ach, het moet toch ergens beginnen.

Overigens hield het sofort op met regenen toen ik nog maar net aan de wandeling begonnen was en behalve één keer dat er kortstondig werd overgegaan tot het ernstiger werk, heb ik er zelfs niets meer van gemerkt. In tegendeel, naar het einde van de

Het winterkoninkje op zijn tak: „Hallo lente“.

tocht toe scheen de zon zelfs even.

Onderweg zat ik zo te denken aan „Naar Oostland zullen we varen“. Eén van die liedjes die we indertijd door de zangfreak in de basisschool door de strot geramd kregen. Nu nog weet ik niet waar dat „Oostland“ ergens moet gelegen zijn. Maar Oostkamp, ja, dat was me wel bekend. Zij het dan zeer zijdelings. Doordat daar vroeger een grote vestiging was van de Duitse industriereus Siemens. Die hebben daar echter al een hele tijd geleden hun biezen gepakt en de boel verhuisd naar landen waar de werkers minder betaald krijgen en die van het bestaan van hun rechten nog niet eens afweten. Aan het begin van de eeuw is het zaakje verkocht aan een bedrijf dat doende is in de oorlogsindustrie. Maar goed, daar was het me allemaal niet om te doen dit keer, dat spreekt. Voor de rest wist ik ook nagenoeg niets van deze gemeente. Hoewel het OOSTkamp heet, ligt de gemeente in WEST-Vlaanderen. Dat zijn zo van die schijnbare inconsequenties die met de naamgeving van steden en gemeenten te maken hebben. Doch, ik zei het al, dat is maar schijn want indien je met mij dacht dat het hier ooit wel eens een kamp moet geweest zijn van een aantal oorlogszuchtigen, dan denk je verkeerd. De naam Oostkamp komt van "orscamp". Hetgeen „paardenplaats“ betekent. Indien je je afvraagt: waar ze dat indertijd vandaan hebben gehaald, bedenk dan dat het Engelse woord voor een paard nu nog steeds „horse“ is. In deze streek moeten er ooit wel vreselijk veel paarden geweest zijn want er zijn nog talrijke andere namen van plaatsen en gebouwen die daarop wijzen.

Eigenlijk lag de startplaats voor deze wandeling niet direct in Oostkamp maar wel in Moerbrugge. In het Cultureel Centrum „Zuidleie“. Inderdaad bevindt men zich daar in de Vallei van de Zuidleie. Dat is een historisch riviertje waarvan nu nog slechts wat rudimenten over zijn. In de 13de eeuw werd door het nabije Brugge in deze vallei een kanaal gegraven met de bedoeling een waterwegverbinding te maken met de „echte“ Leie. Het duurde echter nog tot 1625 voordat het kanaal van 42 kilometer lang tussen Brugge en Gent werd afgevoerd. In de vallei liggen nu nog oude armen van de Zuidleie en daar rond heeft zich een heel bijzonder landschap kunnen ontwikkelen. Het zijn meestal natte graslanden omringd met knotwilgen waar verschillende moeras- en overplanten groeien. Het was nog net iets te vroeg op het jaar om dat al in zijn volle pracht te kunnen zien maar dat kan nooit lang meer duren. Dan ontploft het landschap hier in een orgie van kleuren. Delen van de vallei en de kanaaldijk zijn ooit opgehoogd met zandig materiaal dat afkomstig was van historische verbredingen van het kanaal. Het is een bovenlaag die kalkarm is en waarop een specifieke, bloemrijke plantengroei voorkomt. Langs het kanaal staan ook zeer oude populieren. Zowat de oudste van het land, schijnt het. Dat de mens niet altijd heeft bijgedragen tot de schoonheid van het landschap werd geïllustreerd door een paar grote, grauwe bunkers die op de oever van het kanaal stonden.

Een lelijke, grimmige bunker op de kanaaloever.

De wandeling leidde, voor de afstand die ik gekozen had, al snel naar de kanaaldijk die we een heel stuk bleven volgen in het grauwe ochtendlicht en onder een lichte regen. Toen het traject van de dijk weg ging belandde ik na korte tijd langs rechte dreven en zeer rustige baantjes bij een kapel die daar helemaal temidden van nergens tussen Beernem en Oostkamp staat: de Beverhoutsveldkapel. De geschiedenis van deze kapel is onzeker. Volgens de legende zou vroeger op deze plaats de parochiekerk van de heerlijkheid van Beveren gestaan hebben maar er is geen enkele historicus of heemkundige die daarvoor zijn hand in het vuur

De Beverhoutsveldkapel

zou willen steken. Deze vermeende kerk zou op 3 mei 1382, de dag van de Heilig-Bloedprocessie in Brugge, door de Gentenaars tijdens de Slag op het Beverhoutsveld vernield zijn. Ze werd daarna nooit weer opgebouwd. Waarschijnlijk is deze kapel echter, zoals op vele plaatsen, gewoon een uiting van volksdevotie. Het was immers een gewoonte om aan de rand van een Gemene Weide of een gemeenschappelijk gebied een kapel te bouwen. De kapel wordt voor het eerst vermeld in 1835. Het grote perceel heide, met slechts enkele voetwegels erdoor, staat aangeduid als "aan het kappelletje". Tijdens de slag om Moerbrugge op het einde van de Tweede Wereldoorlog werd er in deze omgeving zwaar gevochten en moest de kapel een inslag van de artillerie incasseren. Ze werd pas veel later weer hersteld.

Ongemerkt was ik in de Assebroekse Meersen beland. Dat is een uitgebreid complex van laaggelegen, vochtige weiden en hooilanden. Ook hier zijn alom populieren en knotwilgen te zien. Ongeveer 75 ha van dit gebied is nu eigendom van van het Agentschap Natuur en Bos van de Vlaamse over-

heid. Het geheel is evenwel een 420 ha groot beschermd gebied dat zich uitstrekt tot aan de zuid-oostelijke rand van de stad Brugge. Het beheer gebeurt in overleg met de lokale

landbouwers. Overigens heeft, onder andere, de landbouw ervoor gezorgd dat veel van de plantenrijkdom in het gebied verdwenen is. Er is echter hoop want sinds het natuurbeheer ernstig is ter hand genomen, is de soortenrijkdom op sommige percelen weer toegenomen. Daarvan heeft ook de zeldzame vlinder, het Oranjepijpje, geprofiteerd. Die begint nu stilaan weer voor te komen in dit landschap. Het was te zien dat sommige plaatsen rijkelijk nat, zo niet overstroomd, waren. Iets wat typisch is voor laag gelegen meersen. Daardoor echter zijn deze meersen een verblijfs- en foerageerplaats voor allerlei gevogelte

De Assebroekse Meersen

dat zich bij voorkeur ophoudt in de nabijheid van water. Daar was nu niet veel van te zien. Slechts een eenzame reiger zeilde geruisloos met amper bewegende vleugels over. Verder zaten ook nog hier en daar wat Canadese ganzen te trompetteren.

Ik heb in de Assebroekse Meersen bijna niets anders gezien dan kaarsrechte dreven maar op luchtfoto's is te zien dat er grote concentrische, perfect cirkelvormige ringen in het land-

schap liggen. Volgens sommige archeologen gaat het hier om een prehistorisch monument. Opgravingen hebben aangetoond dat er hier al zeer, zeer lang bewoning moet geweest zijn.

De Onze-Lieve-Vrouw-Onbevlekt-Ontvangenkerk met het miraculeuze Mariabeeldje in Ver-Assebroek .

In de verte werd een kerktoeren zichtbaar. Een medewandelaar die zag dat ik foto's aan het nemen was, gaf mij ongevraagd, maar wel welkom, wat uitleg. De kerk bleek in Ver-Assebroek te staan. Let wel: „ver“ in de betekenis van „niet dichtbij“. Het bleek namelijk dat Assebroek volgens mijn zegsman niet minder dan drie kerken rijk is. Ik heb later gevonden dat hij zich vergiste: het zijn er vier! Maar de toren die in het zicht kwam behoorde toe aan een speciale kerk: de Onze-Lieve-Vrouw-Onbevlekt-Ontvangenkerk. Als dat geen mondvul is. Het is een bedevaartsoord. Eerst dacht ik dat het te doen was om de tien kapellen die rond het kerkhof staan en die

scènes uit het leven van Maria voorstellen. Er is echter nog meer aan de hand en dat moet ook wel om autobussen vol met gelovigen aan te trekken. In de kerk staat een miraculeus Mariabeeld. De legende die het beeldje omgeeft, verhaalt van een Nederlands schip dat van Oost-Indië terugvoer naar Nederland. De hele bemanning ervan was protestants. Behalve Balthasar Lanoy, die was katholiek. Hij was in het bezit van een Mariabeeldje waarvoor hij elke dag in gebed verzonken neerzeeg. De andere bemanningsleden vonden dit niet stroken met hun overtuiging en ze wierpen het beeldje in zee. Het bleef echter drijven en, wat meer is, het beeldje bleef het schip volgen. De bijgelovige bemanning dacht dat hier de duivel wel in het spel moest zijn en dat Balthasar zijn werktuig was. Ze wilden hem dezelfde weg opsturen als het beeldje. De kapitein greep echter in en redde niet enkel Balthasar van de verdrinking maar hij liet het Mariabeeldje ook opvissen. Hij nam het mee naar zijn huis in Friesland en schonk het later aan ene Jacobus de Mets. Die gaf het weer door aan zijn zuster Cornelia, een begijn in Diksmuide. Zij stierf in 1720 waarop Pieter Verhaeghe, die pastoor werd te Ver-Assebroek, het erfde. Zo kwam het daar in de kerk terecht waar het nu nog door talrijke bezoekers wordt vereerd.

De riante pastorie in Ver-Assebroek

De wandeling stuurde me helemaal rond de geklasseerde kerksite zodat ik kapellen van de ommegang kon zien. Achter de kerk staat een best royaal bouwwerk dat de pastorie bleek te zijn. Meneer pastoor was indertijd wel riant behuisd. Mijn medewandelaar wist echter niet of het gebouw nu nog werkelijk als pastorie gebruikt werd omdat hij het niet zeker was of Ver-Assebroek nog überhaupt een pastoor heeft!

Even verder wachtte de eerste rust- en controlepost op mij. In een soort gemeenschapscentrum met de stoere naam „Patria“. Daar moesten we later nog eens aanleggen maar eerst lag er nog een lus te wachten door de

immer vlakke en waterrijke streek rond Assebroek.

Tussen haakjes: je zou het wellicht niet verwachten maar zowel Oostkamp als Assebroek hebben eenzelfde stam in hun naamgeving! Namelijk: het paard. De „asse“ heeft in dit geval namelijk geen verband met verbrandingsresten. Het is pas sinds de 20^e eeuw dan men spreekt over Assebroek, daarvoor was het Ars(e)brouc. En dat laatste betekent wellicht

vochtige paardenweide. Het Oud-Nederlandse Arse of Ors staat dan voor paard en brouc voor een nat stuk land. Er is dit keer (bijna) geen Engels in het spel want dan zou dat „arse“ wel op iets heel anders slaan. Laten we het echter netjes houden. Opvallend is verder dat rond de Meersen in de middeleeuwen talrijke herbergen stonden, allemaal met namen die iets met paarden te maken hadden. Daarvan staat alleen nog de bouwval van „Het Vliegend Paard“ te Oedelem min of meer overeind. Ook de buurt Peerdeke in Assebroek verwijst wellicht hier naartoe.

De stichting Natuurpunt heeft hier in de streek wel zijn best gedaan om de toevallige voorbijganger enige aanwijzingen te geven over wat er op verschillende plaatsen te zien is. Maar goed ook want anders was ik over het afgesloten gebied waar ik passeerde waarschijnlijk niet veel meer te weten gekomen dan dat het een militair domein was. Dat was trouwens duidelijk genoeg te zien aan de verbodstekens die er opgesteld stonden. Wat ik nu verder nog weet, aan de hand van het informatiebord van Natuurpunt, is dat het daar „de Schobbejakshoogte“ heet. Het zijn sterk geërodeerde landduinen, een overblijfsel van

De Schobbejakshoogte

een heide- en stuifzandgebied. Zoals gezegd is het gebied eigendom van het Ministerie van Landsverdediging. Een beheerscontract laat Natuurpunt toe het gebied te herstellen tot het oorspronkelijk milieu van de heivlinder. Deze zeldzame vlinder leeft alleen in droge graslanden, heidegronden en duinen. Stuifzandgebieden zijn in Oost- en West-Vlaanderen relatief zeldzaam geworden. Ze ontstonden gedurende de laatste ijstijden door zandafzettingen vanuit de Noordzee. Wellicht maakte de Schobbejakshoogte in de middeleeuwen deel uit van een veel groter heidegebied. Duizenden jaren hebben toegelaten dat de regen het grootste gedeelte van de mineralen uit de bodem heeft gespoeld en dat maakt dat hier een bijzondere plantengroei een kans krijgt. Doordat het een ontoegankelijk militair gebied

is, wordt het nu met rust gelaten. Nog niet zo lang geleden moet dat echter wel enigszins anders geweest zijn want het leger had er een circuit waarop tanks konden rondrijden. Naar het schijnt werden er ook schietoefeningen gehouden. Wat me sterk lijkt want het gebied ligt vrij dicht tegen woongebieden en het is zelf maar 6 ha groot. Om het gebied ecologisch te onderhouden worden schapen ingezet. Die zijn zeer geschikt om heigronden te begrazen. Vooral de oudere schapenrassen die zijn aangepast aan het overleven op de heidevegetatie. De Schobbejakshoogte kwam aan zijn naam omdat zich hier wel eens ongere elementen, schobbejakken, schuil hielden. De tegenwoordige bewoners zijn van een heel ander allooi. Zoals de hazelworm. In tegenstelling tot wat zijn naam aangeeft, is het helemaal geen worm. Het beestje ziet eruit als een slang maar... het is ook geen slang! Kan het nog zonderlinger? Jawel: de hazelworm is de enige pootloze hagedis die in onze streken voorkomt. Ga daar maar eens aan staan. Ondanks het ontbreken van poten is het diertje niet gehandicapt want het beweegt zich slangsgewijze voort. Hazelwormen kunnen wel tot 50 cm lang worden. De kleur aan de bovenzijde varieert van brons- of koperkleurig tot een dof-goud of beige. Onder de gladde, goed op elkaar aansluitende schubben van de hazelworm liggen beenplaten, die hem (of haar) een opvallende stevigheid verlenen. De hierdoor veroorzaakte starheid onderscheidt de hazelworm van de veel soepeler slangen. Er moet hier ook de bedding liggen van een vroegere spoorweg maar die heb ik niet gezien. Wel, wat verderop, een wat raar, mager bos met sprietig hoog opgeschoten bomen en veel dood hout.

De Gemene Weidenbeek

gestreden over het eigendoms- en gebruiksrecht. De Aanborgers werden tenslotte in het gelijk gesteld. Nu zijn er nog steeds zo'n 1200 Aanborgers en wordt het beleid gevoerd door een bestuur dat om de 3 jaar gekozen wordt. Er bestaat overigens ook een „Aanborgersstraat“.

Ook dit gebied is zeer waterrijk en een lappendeken van allerlei stukjes. De meersen trekken vooral water- en waadvogels aan, maar ook weidevogels als de grutto en de Kievit. Geregeld zweeft er ook een buizerd over de velden.

Hier had iemand zijn lol gehaald door een paar pijltjes een andere richting uit te zetten zodat we daar aan de rand van een woongebied met vijf wandelaars naar mekaar stonden te kijken zonder dat we wisten welke kant op. We zijn dan maar teruggekeerd tot het laatste pijltje en we zijn de andere richting uit gestapt. Wat uiteindelijk

Een stukje bewoning scheidde me nog van het volgende waterrijke natuurgebied: de Gemene Weiden. Nu zijn die weiden niet „gemeen“ in de betekenis van „slecht“ (hoewel de kwaliteit van de grond niet veel zal voorgesteld hebben) maar het gaat hier over weiden die in het verleden gemeenschappelijk werden gebruikt. Om er vee te laten grazen of om er brandhout te halen en te verzamelen. Bijvoorbeeld. Een deel van de Gemene Weiden zijn nog steeds eigendom van de aangrenzende bewoners die „Aanborgers“ worden genoemd. Dat is niet altijd vanzelfsprekend geweest want einde 19de eeuw werd een harde juridische strijd

juist bleek.

Na een tweede bezoek aan Patria in Assebroek wezen de pijltjes daar naar links en werd ik weer de weiden en de polder ingestuurd. Via dikwijls erg modderige wegeltjes belandde ik dan in een soort industrieterrein langs een rechte baan met niet al te veel verkeer. Er zijn hier zelfs scheepswerven. Tenzij die hun schepen of boten te water laten op het kanaal, zie ik maar weinig zin in het vestigen van een dergelijk bedrijf op deze plaats. Maar vlak er naast ligt een bouwonderneming die „Christiaens“ heet. So what...? Er volgde nog een hele trot langs het kanaal. Van ver zag ik dat de brug in Moerbrugge open stond.

De scheepswerven van Oostkamp

Het erg grote binnenschip op het kanaal Gent-Brugge.

Om een wel erg breed binnenschip te laten passeren. Wanneer die verderop, waar het kanaal beduidend smaller is, een schip van hetzelfde kaliber tegenkomt, is er een probleem. Tegen de tijd dat ik aan de brug arriveerde was die alweer dicht. Het scheen me toe dat de wandeling wel ongeveer gelopen was want de auto's stonden daar in dichte rijen geparkeerd. Niet zo. Het traject leidde naar een kloosterachtig gebouw, een school, waar de

Het anti-oorlogsmonument aan de Moerbrugge

hoogd. Nadien kon de natuur weer zijn rechten

Het „knuppelpad“ door een dode meander van de Rivierbeek.

laatste rustpost was gevestigd. Op de rotonde stond een kunstwerk waar je onmogelijk naast kon kijken. Het is groot en erg roest. Het gaat om een tank die versneden is en in een heel ander verband weer samengelasd. Het is een gedenkteken dat opgericht is om de gesneuvelden van de slag om Moerbrugge aan het eind van de Tweede Wereldoorlog te herdenken. Er is toen hard gevochten om deze brug waarbij vooral vele Canadezen zijn gevallen.

Na de controlepost werd ik op een lusje gestuurd dat me in eerste instantie nogal onnozel voorkwam. Helemaal tussen de huizen en langs een ontzettend drukke baan. Tot aan de rotonde waar ik daarnet van sprak. Maar daar ging ik dan alweer het volgende natuurgebied in: de Warandeputten. Tussen 1987 en 1990 is het kanaal Gent-Brugge aan de Moerbrugge verbreed en werd er een nieuwe beweegbare brug geplaatst. Met de vrijgekomen grond werden 10 ha laag gelegen gronden aan de monding van de Rivierbeek gedeeltelijk opge-

opeisen en er ontstond daar moeras, wilgenbos en grasland dat rijk was aan bloemen. Aan het begin van deze eeuw is het gebied zo ingericht dat het voor de wandelaar en de natuurliefhebber aantrekkelijk werd. De naam „Warandeputten“ verwijst naar het aangrenzende bosgebied „de Warande“. Vele insecten zijn er nu thuis en dat trekt natuurlijk weer vogels aan die die smakelijke hapjes wel naar waarde weten te schatten. Ook de ijsvogel heeft er zijn habitat. Om de vogels te kunnen observeren zonder ze te storen zijn er op verschillende plaatsen kijkwanden en -hutten neergezet. Het geheel is een mozaïek van bos, struweel, ruigten en grasland. Een dergelijk landschap werd vroeger wel eens aangeduid met het Oud-Nederlandse woord „wastine“. Wat verwijst naar „woestenberg“ of „woeste grond“. Dikwijls waren dat gemeenschappelijke gronden waar het vee in bepaalde perioden van het jaar kon grazen. De Warandeputten liggen in het dal van de Rivierbeek. Die beek werd in de zeventiger jaren van de vorige eeuw gekanaliseerd. Daarbij werden een aantal meanders afgesneden die naderhand stilaan begonnen te verlanden. Bijvoorbeeld door de vorming

van zogenaamde drijftillen. Dat zijn drijvende veenpakketten. Doorheen het gebied liggen nu wat men „knuppelpaden“ noemt. Eigenlijk zijn het bruggen die doorheen het water gelegd zijn. Van knuppels is er geen sprake, het zijn nete bangkiraiplanken. Daardoor echter sta je als wandelaar wel middenin het water en dat biedt een bijzonder perspectief op één en ander.

Het is wel spijtig dat het gebied aan de ene kant grenst aan een zeer drukke verkeersweg met uiteraard voorbijrazend verkeer. Aan een andere zijde passeert een eveneens drukke spoorlijn. Toen ik er voorbij kwam, passeerde daar net de Thalys, even later een reizigers-trein en net daarna een schier eindeloos lange goederentrein. Tot daar de ongestoorde rust in dit gebied.

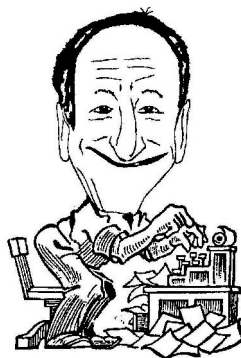
Toen ik de vallei van de Zuidleie verliet, scheen de zon. En dat maakt toch een boel goed, nietwaar?

Een kaartje van de vallei van de Zuidleie

Een kaartje van de Warandeputten

© Michel Christiaens